

Pasiekimų vertinimo sistemų ir pažymių pervedimo praktikos analizė

Rengia:

Giedra Katilauskienė
Kristina Sutkutė
Raimonda Siaurusaitytė

Recenzuoja:

Eglė Šalnaitė (Vytauto Didžiojo universitetas)
Gintaras Dikčius (Vilniaus universitetas)
Jekaterina Bortkevič (Vilniaus universitetas)
Pranas Žiliukas (Kauno technologijos universitetas)
Virginija Rinkevičienė (Švietimo ir mokslo ministerija)

Vilnius 2013

© Studijų kokybės vertinimo centras, 2013

Turinys

1. Įvadas	3
2. Pagrindiniai principai ir gerosios praktikos šaltiniai.....	4
3. Pasiekimų vertinimo sistemos ir pažymių pervedimo parametrai	5
4. Lietuvoje naudojamos pasiekimų vertinimo sistemos.....	8
5. Parametrų panaudojimo pervedant pažymius Lietuvoje galimybės	11
6. Pažymių pervedimas Lietuvoje	14
7. Pažymių pervedimas užsienyje	17
8. Išvados ir siūlomi pažymių pervedimo modeliai	20

1. Ivadas

Lietuvoje šiuo metu nėra priemonių, sudarančių prielaidas formuoti nuoseklią pažymių pervedimo praktiką. Nors pažymiai pervedami tiek centralizuotai, tiek decentralizuotai, metodinis darbas, jei atliekamas, tik instituciniu lygmeniu.

Rengiant pažymių pervedimo metodiką, atlikta pažymių pervedimo analizė, kuria siekiama identifikuoti pagrindinius pažymių pervedimo būdus, jų pritaikymo galimybes ir gerąją pažymių pervedimo praktiką. Tikimasi, kad ji gali būti naudinga kaip įvadas susipažinimui su pagrindiniais pažymių pervedimo principais ir įdomi mokyklų darbuotojams, susiduriantiems su užsienyje įgijusiais išsilavinimą, taip pat bet kuriems kitiems asmenims, kuriems aktualus pažymių pervedimo klausimas.

Dokumente pristatomi:

- pamatiniai pažymių pervedimo principai ir geroji praktika,
- pagrindiniai, pažymių pervedimui aktualūs, pasiekimų vertinimo sistemų parametrai,
- Lietuvos pasiekimų vertinimo sistemų apžvalga,
- minėtų parametru pritaikymo galimybės,
- Lietuvos ir užsienio šalių pažymių pervedimo modeliai,
- rekomenduojami pažymių pervedimo modeliai.

Analizė pagrįsta nuostata, kad **pažymių pervedimas – dviejų pasiekimų vertinimo sistemų palyginimas pagal atitinkamus, jas apibūdinančius, kiekybinius ir (ar) kokybinius parametrus, siekiant nustatyti įvertinimus, liudijančius panašiausią pasiekimų lygį.** Teisingas pažymių pervedimas yra sudėtingas procesas, kuriuo rezultatas retai būna tikslus, nes pasiekimų vertinimo sistemos ir jų naudojimo kultūros labai skiriasi. Todėl rekomenduojama ne pervedinėti pažymius, ieškant atitikmens Lietuvos pasiekimų vertinimo sistemoje, bet interpretuoti juos tos šalies kontekste. Visgi, nacionalinė ir kitų šalių praktika rodo, kad kartais pažymių pervedimas yra neišvengiamas¹ todėl šia analize siekiama rasti tinkamiausią pažymių pervedimo būdą.

Numatoma, kad pagrindiniai faktoriai sąlygojantys sėkmingą pažymių pervedimą yra:

1. tinkamiausių parametru palyginimui pasirinkimas;
2. atsižvelgimas į kontekstą.

Pažymių pervedimas neturėtų apsiriboti tik matematiniu pažymių perskaičiavimu iš vienos sistemos į kitą, bet turi būti gerai žinomas ir suvokiamas tos šalies bei jos pažymių rašymo kultūros kontekstas, į kurį turėtų būti atsižvelgiama.

Šioje analizėje apsiribojama apibendrinamuoju formaliu vertinimu viduriniame ugdyme ir aukštajame moksle. Koncentruojamasi į patenkinamus įvertinimus, nes tik patenkinami įvertinimai Lietuvoje rašomi į išsilavinimo dokumentą ir tą diktuoja kitų šalių patirtis. Atsižvelgiama į tai, kad pažymių pervedimas gali būti atliekamas: centralizuotai – kai viena institucija priima sprendimą ar teikia rekomendacijas dėl pažymių pervedimo, kurios galioja ir turi pasekmes kitoms institucijoms ir decentralizuotai – kai pažymių pervedimą kiekviena institucija atlieka atskirai.

Nors ši analizė ir jos pagrindu planuojamas rengti dokumentas daugiau skiriamas metodiniams pažymių pervedimo aspektams, analizės autoriai suvokia ir pripažįsta, kad ne tik metodika, bet ir pažymių pervedimo

¹ Pavyzdžiui, konkursiniam balui suformuoti, konkuruojantiems dėl valstybės finansavimo Lietuvoje.

organizavimas yra svarbūs bendro rezultato kokybei, todėl trumpai aptariami ir pažymių pervedimo organizavimo aspektai.

2. Pagrindiniai principai ir gerosios praktikos šaltiniai

Kitaip nei užsienio kvalifikacijų ar dalinių studijų pripažinimas, kurį Europos regiono lygmeniu reglamentuoja Lisabonos pripažinimo konvencija² ir tarptautinių institucijų bei valstybių palaikomas bei remiamas ENIC/NARIC tinklas³, dirbantis praktikos nuoseklumo ir harmonizavimo kryptimi, pažymių pervedimo teorija bei praktika (procedūros) yra mažiau aprašytos ir harmonizuotos ne tik atitinkamų regionų ar valstybių, bet dažnai net ir individualios institucijos lygmeniu.

Visgi, būtent Lisabonos pripažinimo konvencijoje ir ją palydinčiuose dokumentuose išsakyti pripažinimo principai teikia pamatinius principus ir pažymių pervedimui. Pagrindinis kvalifikacijų pripažinimo principas – vienoje šalyje baigtos to paties lygmens studijos ar mokymasis, jei nėra esminių skirtumų, turėtų būti laikomas lygiaverčiu kitoje šalyje. Tuo pačių pripažįstamas priimtumo principas, kuriuo panaikintos visiškos atitikties tarp programų ar atskirų jų dalykų paieškos. Pagrindinių lygiavertiškumo ir priimtumo principų, kurie yra plačiau detalizuoti minėtą konvenciją papildančiuose dokumentuose, laikymasis užtikrina, kad dalykų atitikmenų nustatyme ir pažymių pervedime:

- nėra detalios peržiūros ir lyginamos programos, jas sudarantys dalykai, egzaminų užduotys ir pan., t.y. nėra ieškoma visiškos atitikties tarp sistemų, baigtų dalykų ir pan., o pripažįstama, kad sistemos yra skirtingos ir sistemų skirtumai, kurie nėra esminiai, yra laikomi priimtinais;
- netaikomas pakartotinis įgytų žinių ir gebėjimų patikrinimas, t.y. demonstruojamas pasitikėjimas kita sistema.

Neatmetama galimybė, kad, kai kuriais atvejais, šie principai gali būti netaikomi, pavyzdžiui, kai dėl objektyvių priežasčių abejojama pasiekimų vertinimo sistemos patikimumu, bet šie atvejai yra labai reti⁴.

Nors teisingas pažymių pervedimas gali būti tokia pati kliūtis ar paskata mobilumui, kaip ir teisingas užsienio kvalifikacijų pripažinimas, kol kas jaučiamas metodinės medžiagos, skirtos pažymių pervedimui, trūkumas. Nors projektų ir atskirų iniciatyvų šioje srityje yra gausu, didžioji dalis neperžengia platesnio konteksto nei jų vykdymo laukas. Šiuo metu galima išskirti du pagrindinius dokumentus, kuriuose minimas pažymių pervedimas ir kurie yra pripažinti ir (arba) laikomi gerąja praktika Europoje: ECTS naudotojo vadovas⁵ ir Europos pripažinimo vadovas (*European Area Recognition Manual – EAR*)⁶.

ECTS naudotojo vadovas savo priede pateikia rekomendaciją teisingam ir patikimam pažymių interpretavimui ir pervedimui, paremtą procentiniu pažymių pasiskirstymu. Tuo pačiu pripažįstama, kad šis būdas galėtų būti taikomas tik tuo atveju, jei aukštosios mokyklos seka savo pažymių rašymo praktiką ir kultūrą.

² Europos Tarybos ir UNESCO kvalifikacijų, susijusių su aukštojo mokslu, pripažinimo Europos regiono valstybėse konvencija (Žin., 1998, Nr. 110-3025)

³ www.enic-naric.net

⁴ Kai kuriais pagrįstais atvejais tai gali būti taikoma karo zonose įgytų kvalifikacijų atveju ir pan.

⁵ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf.

⁶ www.eurorecognition.eu/.

EAR vadove, kuriam pritarta Europos švietimo ministrų Bukarešto komunikatu, išsakomos kelios pagrindinės nuostatos dėl pažymių pervedimo:

- teisingas pažymių pervedimas yra labai sunkus, beveik neįmanomas uždavinys;
- pažymius siūloma ne perversi, bet interpretuoti toje sistemoje, kurioje jie buvo parašyti.

Taigi, siūloma, jei įmanoma, pažymių nepervedinėti, o iš jų apibendrintai padaryti sprendimą apie asmens pasiekimus.

Atsižvelgiant į tai, kad gerosios praktikos šaltinių trūksta, o esančiuose išsakytos nuostatos ne visais atvejais gali būti pritaikomos pagrindinių pažymių pervedimo nuostatų apibrėžimui reikalinga detalesnė konteksto ir kitų šalių praktikos analizė bei galimų parametrų, pagal kuriuos gali būti atliekamas pažymių pervedimas, identifikavimas ir apžvalga.

3. Pasiekimų vertinimo sistemos ir pažymių pervedimo parametrai

Apibendrinamasis formalus įvertinimas (individualus galutinis pažymys įrašomas į išsilavinimo ar kitą akademinis pasiekimus liudijantį dokumentą) gali turėti įvairią išraišką: skaitinę, raidinę, žodinę ir pan. Skaitinėse sistemose gali būti naudojami tik sveikieji skaičiai (teigiami ir, kai kuriais atvejais, neigiami) arba sveikieji ir trupmeniniai skaičiai.

Individualių įvertinimų, susietų tam tikrais loginiais ryšiais, visuma sudaro atitinkamos šalies švietimo ir (ar) atitinkamo jo sektoriaus pasiekimų vertinimo skalę⁷, kuri įprastai turi atitinkamą patenkinamų ir nepatenkinamų įvertinimų kiekį⁸. Pasiekimų vertinimo skalės gali būti labai įvairios: nuo labai stambių (turinčių tik dvi dedamąsias – išlaikė ir neišlaikė) iki pakankamai smulkių (turinčių daug dedamųjų, pvz. nuo 200 iki 800⁹).

Šalies pasiekimų vertinimo skalės gali skirtis priklausomai nuo sektoriaus ir (ar) institucijos. Tam pačiame sektoriuje skirtingo tipo įvertinimams gali būti taikoma skirtinga skalė. Visgi, net ir tuo atveju, kai skalė ta pati visuose švietimo sektoriuose, ji turėtų būti interpretuojama skirtingai, nes skirtinguose sektoriuose, bent iš dalies, turėtų skirtis su skale susieti kriterijai (standartai, numatyti mokymosi rezultatai ir pan.). Pažymėtina, kad tos pačios skalės interpretavimas ir jos panaudojimas gali skirtis priklausomai nuo institucijos ir (ar) jos akademinų padalinių praktikos. Tokie skirtumai yra natūralūs ir juos lemia institucijų ir (ar) programų specifika, o galimybės jiems atsirasti sąlygoja tai, kad ne visi su skale susieti kriterijai yra aprašyti nacionaliniu lygmeniu, o net ir nacionaliniu lygmeniu aprašytųjų pritaikymas praktikoje gali skirtis priklausomai nuo institucijos.

Šios analizės tikslams minėtų faktorių – pasiekimų įvertinimų skalės bei su ja susietų kriterijų ir jų taikymo praktikoje visuma ir yra laikoma atitinkamos institucijos, švietimo sektoriaus ar šalies pasiekimų vertinimo

⁷ Pažymėtina, kad retais atvejais gali būti naudojamas apibūdinamasis įvertinimas, kuris neturi skalės ir jokios kiekybinės išraiškos, pvz. mokytojas laisva forma aprašo mokinio pasiektus gebėjimus. Toks įvertinimas gali nebūti pakankamai standartizuotas, kad jį būtų galima tinkamai interpretuoti.

⁸ Kai kuriose sistemose numatytas ir tarpinis įvertinimas, kuris liudija sąlyginį išlaikymą (*condoned pass*) – asmuo gali gauti šį įvertinimą kaip individualios disciplinos įvertinimą ir sėkmingai baigti, bet tik tuo atveju, jei bendras įvertinimų vidurkis yra aukštesnis už sąlyginio išlaikymo įvertį.

⁹ SAT egzaminų vertinimo skalė.

sistema. Taigi, pasiekimų vertinimo sistema suvokiama ne tik kaip formaliai institucijos ar nacionaliniu lygiu teikiamas skalės ir su ja susietų kriterijų aprašymas, bet ir jų taikymas praktikoje bei bendras tai įtakojantis kontekstas, dažnai vadinamas pažymių rašymo kultūra.

Individualus įvertinimas, kurį norima perversi, visada interpretuojamas visos pasiekimų vertinimo sistemos kontekste. Nors pasiekimų vertinimo sistemos yra labai įvairios, galima identifikuoti pagrindinius parametrus, pagal kuriuos jos gali būti interpretuojamos pažymių pervedimo metu. Šie parametrai gali būti skirstomi į kiekybinius ir kokybinius.

Kiekybiniai parametrai pažymių pervedimui:

1. Skalės patenkinamų bei nepatenkinamų įvertinimų kiekis ir individualaus įvertinimo vieta joje.

Albanija (aukštasis mokslas): 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1¹⁰

Bangladešas (vidurinis ugdymas): A+, A, A-, B, C, D, F

Danija (vidurinis ugdymas ir aukštasis mokslas): 12, 10, 7, 4, 02, 00, -3

Estija (vidurinis ugdymas):

- metiniai: 5, 4, 3, 2, 1
- egzaminai: 100-20, 19-1

JK (GCE A levels): A*; A; B; C; D; E, U

Švedija (vidurinis ugdymas): Mycket väl godkänd (MVG), Väl godkänd (VG), Godkänd (G), *Icke Godkänd (IG)*

2. Kiekybinė atitikimo atitinkamiems kriterijams išraiška (dažniausiai išreiškiamas procentais). Tai yra skaitinis įvertinimas, liudijantis kiek individualaus asmens pasiekimai atitinka nustatytą standartą.

Bangladešas (vidurinis ugdymas): A+ (80 –100%), A (70 –79%), A- (60 –69%), B (50 –59%), C (40 –49%), D (33 –39%), F (0 –32%)

Estija (vidurinis ugdymas; metiniai pažymiai): 5 (90 - 100%); 4 (70-89%); 3 (45-69%); 2 (20-44%); 1 (0-19%)

JK (GCE A levels): A* (90-100%); A (80-89%); B (70-79%); C (60-69%); D (50-59%); E (40-49%), U (nuo 39%)

Albanija (aukštasis mokslas): 10 (iki 95%); 9 (85-94%); 8 (75-84%); 7 (65-74%); 6 (54-64%); 5 (45-54%); 4-1 (44%)

3. Faktinis įvertinimų rašymo dažnis (dažniausiai išreiškiamas kaip procentinis pasiskirstymas), kuris parodo kaip dažnai vienas ar kitas įvertinimas buvo parašytas.

Įvertinimo rašymo dažnis gali būti:

- a. numatytas, t.y. tam tikrose sistemose apytiksliai numatoma ir tam tikromis priemonėmis kontroliuojama kaip dažnai vienas ar kitas įvertinimas turėtų būti rašomas¹¹. Taip natūraliai (koreguojant užduotis ir pan.) siekiama tam tikro pažymių pasiskirstymo, kad būtų išvengta pažymių infliacijos¹² arba defliacijos¹³.

Estija (valstybiniai egzaminai): 80-100 (10%); 68-79 (25%); 56-67 (30%); 43-55 (25%); 42-20 (10%)¹⁴

- b. nenumatytas, t.y. nustatomas pagal faktinį pasiskirstymą.

¹⁰ Čia ir toliau nepatenkinami įvertinimai pateikiami kursyvu.

¹¹ Dažniausiai pasitaiko sistemose, kurios perėmė arba yra orientuotos į ECTS skalę, taip pat kitose sistemose, kurios siekia išlaikyti pasiekimų vertinimų pasiskirstymą pagal normalųjį skirstinį.

¹² Kai dažniausiai rašomi aukščiau įvertinimai.

¹³ Kai dažniausiai rašomi žemiausi įvertinimai.

¹⁴ Nors įvertinimų ribos konkrečiais metais gali varijuoti, bet tokia variacija nebūna didesnė nei vienas ar keli balai.

Informacijos šaltinis: <http://www.innove.ee> .

Nyderlandai (vidurinis ugdymas): 9,5-10 (0,6%); 8,5-9,4 (4,7%); 7,5-8,4 (16,4%); 6,5-7,4 (36,2%); 5,5-6,4 (42,1%)¹⁵
Danija (vidurinis ugdymas): 11,5-12 (0,7%); 10,5-11,4 (4,4%); 9,5-10,4 (8%); 8,5-9,4 (10,9%); 7,5-8,4 (12,9%); 6,5-7,4 (14,2%); 5,5-6,4 (14,7%); 4,5-5,4 (14%); 3,5-4,4 (11,6%); 2,5-3,4 (7%); 2-2,4 (1,6%)¹⁶
JK (GCE, A levels): A* (8,2%); A (18,8%); B (25,6%); C (23,6%); D (15,1%); E (6,5%); U (2,2%)¹⁷
JK (aukštasis mokslas): 1st (14,4%); 2:1 (48,3%); 2:2 (29,8%); 3rd (7,5%)

4. įvertinimų procentilė naudojama norminėse sistemose, kai visi mokiniai suranguojami, atsižvelgus į kitų, tos pačios grupės mokinių ar studentų rezultatus. Pažymėtina, kad šis parametras pats savaime nesuteikia jokios informacijos apie pasiekimus, o tik apie gavėjo rezultatus, lyginant su kitais.

Indija (Central Board of Secondary Education): A1 (1/8 geriausiai išlaikiusių), A2 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), B1 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), B2 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), C1 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), C2 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), D1 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių), D2 (kita 1/8 geriausiai išlaikiusių)

Kokybiniai parametrai pažymių pervedimui:

1. Skaitinio ar raidinio įvertinimo paaiškinimas žodžiu.

Nyderlandai (vidurinis ugdymas ir aukštasis mokslas): 10 - outstanding , 9 - very good, 8 – good, 7 – more than satisfactory, 6 – satisfactory, 5 – almost satisfactory, 4 – *unsatisfactory*, 3 – *very unsatisfactory*, 2 - *poor*¹⁸
Danija (vidurinis ugdymas ir aukštasis mokslas): 12 – excellent, 10 – very good, 7 – good, 4 – fair, 02 – adequate, 00 – *inadequate*, -3 *unacceptable*
Albanija (aukštasis mokslas): 10 – excellent; 9 – very good, 8 – good, 7 – satisfactory, 6 – not good, 5 passable, 4-1 - *fail*

2. Kokybinė atitikimo atitinkamiems kriterijams išraiška, pvz. aprašymas.

Danija (vidurinis ugdymas ir aukštasis mokslas):
12 shall be awarded for an excellent performance displaying a high level of command of all aspects of the relevant material, with no or only a few minor weaknesses.
10 shall be awarded for a very good performance displaying a high level of command of most aspects of the relevant material, with only minor weaknesses.
7 shall be awarded for a good performance displaying good command of the relevant material but also some weaknesses.
4 shall be awarded for a fair performance displaying some command of the relevant material but also some major weaknesses.
02 shall be awarded for a performance meeting only the minimum requirements for acceptance.
00 shall be awarded for a performance which does not meet the minimum requirements for acceptance.
-3 shall be awarded for a performance which is unacceptable in all respects.

¹⁵ Pagal NUFFIC teikiamą informaciją

¹⁶ Pagal NUFFIC teikiamą informaciją

¹⁷ Šaltinis – Joint Council for Qualifications

¹⁸ Čia ir toliau tekste, siekiant išlaikyti tikslumą, informacija pateikiama neverčiant, taip kaip nurodyta oficialiuose šalies informacijos šaltiniuose.

3. Su atitinkamu įvertinimu susieti pasiekti mokymosi rezultatai. Pastebima, kad daugelis sistemų, persiorientuodamos į mokymosi rezultatus, su jais pradeda sieti ir savo pasiekimų vertinimo skalę. Kadangi šis procesas yra pakankami sudėtingas, reikalaujantis tam tikro kultūros pasikeitimo institucijose, tokia pasiekimų vertinimo sistema kol kas nėra dažnai sutinkama, bet jos pavyzdžių jau galima rasti. Tokios pasiekimų vertinimo sistemos pavyzdys pateikiamas šio dokumento priede Nr. 1.

Įvertinimą apibūdinantys kokybiniai ir kiekybiniai parametrai priklauso nuo pasirinkto pasiekimų vertinimo modelio. Įprastai identifikuojami 2 pagrindiniai vertinimo modeliai: kriterinis ir norminis. Norminio vertinimo metu asmens pasiekimai lyginami su kitų asmenų pasiekimais. Kriterinio vertimo metu pasiekimai lyginami su iš anksto nustatytais kriterijais. Šie skirtingi vertinimo modeliai turi skirtingus tikslus, bet kartais įvertinimas gali būti pateiktas ir viena, ir kita forma, pvz. SAT egzaminų rezultatai. Norminis vertinimas charakterizuojamas tik kiekybiniais parametrais, t.y. nurodoma asmens pasiekimų vieta lyginant su kitais. Kriterinis vertinimas charakterizuojamas kokybiniais ir kiekybiniais parametrais.

Kaip jau ir buvo minėta, pažymių pervedimo metu išnagrinėjami pasiekimų vertinimo sistemos, į kurią pervedama ir iš kurios pervedama vertinimų išraiška bei juos apibūdinantys parametrai, siekiant surasti tinkamiausią parametras, ar parametrus, sistemų palyginimui. Sistema į kurią pervedama (t.y. Lietuvos pasiekimų vertinimo sistema) yra atskaitos taškas, o jos ribojimai parametras prasme galimybės interpretuoti ir lyginti su sistema, iš kurios pervedama, yra esminiai. Taigi, sprendžiant dėl pažymių pervedimo metodikos, reikia gerai išmanyti Lietuvos pasiekimų vertinimo sistemą ir ją apibūdinančius kokybinius ir kiekybinius parametrus.

4. Lietuvoje naudojamos pasiekimų vertinimo sistemos

Lietuvoje viduriniame ugdyme ir aukštajame moksle naudojama dešimtablė pasiekimų vertinimo sistema skiriasi ne tik kriterijais, bet ir naudojama skale (t.y. skiriasi žemiausias patenkinamas įvertinimas). Viduriniame ugdyme naudojamos 3 skirtingos pasiekimų vertinimo sistemos: metiniams įvertinimams, mokyklinių egzaminų įvertinimams ir valstybinių egzaminų įvertinimams. Visų trijų sistemų įvertinimai yra aktualūs priėmimui, todėl į kiekvieną iš jų turi būti pervedami užsienio mokyklose įgyti įvertinimai.

Ir viduriniame, ir aukštajame moksle pasirinktas pasiekimų vertinimo modelis yra kriterinis, t.y. individualaus asmens pasiekimai lyginami su nustatytais standartais. Tai leidžia įvertinimo išraišką apibūdinti ir kiekybiniais, ir kokybiniais parametrais. Visgi, ilgą laiką valstybinių egzaminų vertinimas buvo norminis ir tik šiais, 2013 m., jį keičia kriterinė pasiekimų vertinimo sistema. Pagal turimą informaciją, perinamuoju laikotarpiu, kol visa sistema sėkmingai prisitaikys prie kriterinio pasiekimų vertinimo, bus taikomas mišrus – kriterinis ir norminis vertinimas.

Žemiau esančiose lentelėse pateikiama informacija apie Lietuvoje viduriniame ugdyme ir aukštajame moksle naudojamas pasiekimų vertinimo sistemas bei jas apibūdinančius kokybinius ir kiekybinius parametrus. Ištisine linija perbraukti langeliai rodo, jog šis parametras nėra numatytas; punktyrine linija perbraukti langeliai rodo, kad šis parametras nėra aprašytas centralizuotai, t. y. arba aprašomas instituciniu lygmeniu, arba yra susijęs su konkrečia disciplina. Pažymėtina, kad valstybinių brandos egzaminų pasiekimų

vertinimo sistemos aprašymas paremtas tik jį reglamentuojančiais dokumentais, nes šios analizės rašymo metu ji dar nėra išbandyta praktikoje.

Valstybinių brandos egzaminų patenkinamų įvertinimų apibūdinimas						
Įvertinimas	Paaiškinimas žodžiu		Atitikimas kriterijams		Mokymosi rezultatų pasiekimas	Procentinis pasiskirstymas (rašymo dažnis) ar percentilė
			Kiekybinis	Kokybinis		
Nuo 16 iki 100	16-35	patenkinamas pasiekimų lygis		nuo 30 proc. lietuvių kalbai ir literatūrai; nuo 21 proc. informacinėms technologijoms; nuo 16 proc. visiems kitiems	Dalyko brandos egzamino mokinių pasiekimų lygių aprašas	Informacija bus renkama
	36-85	pagrindinis pasiekimų lygis		nuo 51 proc. lietuvių kalbai ir literatūrai bei informacinėms technologijoms; nuo 41 proc. visiems kitiems		
	86-100	aukštesnysis pasiekimų lygis		nuo 78 proc.		
	100	aukštesnysis pasiekimų lygis	įvertinimas „puikiai“	Nuo 93 proc.		

Brandos atestate įrašomų patenkinamų metinių dalykų įvertinimų apibūdinimas						
Įvertinimo išraiška	Paaiškinimas žodžiu		Atitikimas kriterijams		Mokymosi rezultatų pasiekimas	Procentinis pasiskirstymas (rašymo dažnis) ¹⁹
			Kiekybinis	Kokybinis		
10	aukštesnysis pasiekimų lygis	puikiai	Kiekviena mokykla sprendžia individualiai	Dalyko bendrosios programos	23,69 proc.	
9		labai gerai			15,30 proc.	
8	pagrindinis	gerai			14,52 proc.	

¹⁹ 2011 m. brandos atestatų pažymių pasiskirstymas

7	pasiekimų lygis	pakankamai gerai		14,33 proc.
6		vidutiniškai		12,40 proc.
5	patenkinamas pasiekimų lygis	patenkinamai		11,24 proc.
4		pakankamai patenkinamai		8,53 proc.

Mokyklinių brandos egzaminų patenkinamų įvertinimų apibūdinimas					
Įvertinimas	Paaiškinimas žodžiu	Atitikimas kriterijams		Mokymosi rezultatų pasiekimas	Procentinis pasiskirstymas (rašymo dažnis) ²⁰
		Kiekybinis	Kokybinis		
10		Dalyko egzamino programa ir vertinimo instrukcija			6 proc.
9					10 proc.
8					13 proc.
7					19 proc.
6					22 proc.
5					20 proc.
4					10 proc.

Patenkinamų įvertinimų apibūdinimas aukštajame moksle					
Įvertinimas	Paaiškinimas žodžiu	Atitikimas kriterijams		Mokymosi rezultatų pasiekimas	Procentinis pasiskirstymas (rašymo dažnis)
		Kiekybinis	Kokybinis		
10	puikiai	pasiekti visi studijų tikslai	Puikios, išskirtinės žinios ir gebėjimai	Apibendrintai - reikiamų žinių, supratimo ir gebėjimų apibūdinimas rekomendacijose studijų rezultatų vertinimui	Informacija renkama institucijos lygmeniu
9	labai gerai	ne mažiau kaip 90 proc. studijų tikslų	Tvirtos, geros žinios ir gebėjimai		
8	gerai	ne mažiau kaip 80 proc. studijų tikslų	Geresnės nei vidutinės žinios ir gebėjimai		

²⁰ 2009-2011 m. mokyklinių brandos egzaminų įvertinimų pasiskirstymas

7	vidutiniškai	ne mažiau kaip 70 proc. studijų tikslų	Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra neesminių klaidų	tobulinti; detaliau – institucijos lygiu	
6	patenkinamai	ne mažiau kaip 60 proc. studijų tikslų	Žinios ir gebėjimai (įgūdžiai) žemesni nei vidutiniai, yra klaidų		
5	silpnai	ne mažiau kaip pusė studijų tikslų	Žinios ir gebėjimai (įgūdžiai) tenkina minimalius reikalavimus		

Taigi, Lietuvoje naudojamose pasiekimų vertinimo sistemose instituciniu ar nacionaliniu lygiu yra aprašyti beveik visi šioje analizėje paminėti kiekybiniai ir kokybiniai parametrai. Viduriniame ugdyme pasiekimų vertinimo skalės yra daugiau standartizuotos ir jų kokybiniai kriterijai valstybinių lygiu yra aprašyti pakankamai detalai. Aukštajame moksle kriterijų detalizavimas paliktas institucijoms. Pažymėtina, kad informacija apie procentinį pasiskirstymą yra renkama visose pasiekimų vertinimo skalėse. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktas lenteles, galima identifikuoti atitinkamų parametų panaudojimo pažymių pervedime Lietuvoje galimybes.

5. Parametų panaudojimo pervedant pažymius Lietuvoje galimybės

Vieno ar kito parametro teorines panaudojimo galimybes lemia įvairios objektyvios priežastys. Dažniausiai pasitaikantys kriterijai, nulemiantys parametų pasirinkimą yra šie:

- *Detalumas*, t.y. parametras turėtų suteikti pakankamai informacijos tiksliai interpretavimui. Pvz. beveik visais atvejais nerekomenduojama remtis įvertinimo paaiškinimu žodžiu, nes jis nėra pakankamai detalus, kad atskleistų įvertinimo liudijamus pasiekimus ar, tuo labiau, atitinkamos šalies pasiekimų vertinimo kultūrą. Šiuo parametras neturėtų būti vadovojamasi siekiant nustatyti atitikmenį arba jis turėtų būti interpretuojamas tik kartu su kitais parametrais.
- *Tikslumas*, t.y. kiek parametras atspindi faktinę padėtį. Pvz. aukščiausias įvertinimas net ir panašiose pasiekimų vertinimo skalėse ne visada reiškia tą patį: Lietuvoje viduriniame ugdyme aukščiausių metinį pažymį gauna beveik 24 proc., Nyderlanduose – 0,6 proc. ir, nors abiejų šalių vertinimo skalė panaši, šie įvertinimai nėra tapatūs. Kiekybinis įvertinimas dėl atitikimo standartui taip pat gali suklaidinti, nes teikia informaciją ne apie nustatytą standartą, o tik apie atitiktį jam. Nežinant standarto, kuris gali būti pritaikytas ne vidutiniokui, o puikiai besimokantiems (dažnai pasitaiko sistemose, kurioms nėra būdinga gerų pažymių rašymo kultūra), galima suklysti interpretuojant šią informaciją.
- *Galimybės gauti reikiamą informaciją* – daugelis šalių neturi arba neskelbia informacijos apie pažymių paskirstymą; taip pat daugelyje šalių pasiekimų vertinimas nėra susietas su numatomais mokymosi rezultatais, todėl parametrai, kurie yra tinkami ir rekomenduotini vienoms šalims, negali būti taikomi interpretuojant kitų šalių pasiekimų vertinimo sistemą.

- *Informacijos gavimo ir interpretavimo laiko ir kitų išteklių sąnaudos* – kai kurių iš aukščiau minėtų parametrų interpretavimas ir informacijos gavimas gali reikalauti neadekvačių laiko ir žmogiškųjų sąnaudų, todėl, kai kurių parametrų, nors ir laikomų gerąja praktika panaudojimas yra ribotas.
- *Tinkama parametro imtis* – kai kuri informacija tinkamai atspindi padėtį tik interpretuojant duomenis, gautus iš pakankamai didelio segmento (pvz. tikrąją pažymio vertę atspindi informacija apie statistinį pažymių pasiskirstymą susisteminta iš daugelio, o ne vienos mokyklos)
- *Galimybė parametrą kokybiškai interpretuoti*, pvz. parametrai susiję su konkrečiomis disciplinomis negali būti tinkamai interpretuojami centralizuotai, nes tam reikalinga atitinkamų specialistų pagalba, todėl tokiais atvejais pažymių pervedimą rekomenduotina grįsti kitais parametrais. Taip pat dėl nepakankamos patirties mokymosi rezultatai gali būti netinkamai aprašyti ir kilmės šalyje, tokie nekokybiški aprašymai neišvengiamai turės įtakos ir galutinio rezultato (nustatyto atitikmens tinkamumo) kokybei.

Kiekybiniai kriterijai pažymių pervedime naudojami dažnai, nes informacija apie juos lengviausiai prieinama (dažnai pateikiama pačiame išsilavinimo dokumente), ją nėra sudėtinga interpretuoti, ji daugeliui suprantama ir lengvai pagrindžiama. Pats paprasčiausias pažymių pervedimo būdas dažniausiai remiasi skirtingų skalių ir jose esančių įvertinimų sulyginimu.

Visgi tokiu būdu pažymių pervedimo tikslas, t.y. atitikmens liudijančio panašiausių pasiekimus nustatymas, pasiekiamas tik labai sąlyginai, nes toks pervedimas yra tikslus tik tuo atveju, jei:

(a) programos sudėtingumas visiškai atitinka kitos programos sudėtingumą (jų bendras lygiavertiškumas ar priimtinumai nustatomas pripažinimo metu) ir

(b) pasiekimų vertinime laikomasi normaliojo skirstinio, t.y. nėra pažymių infliacijos ar defliacijos arba pažymių rašymo kultūra ir vienoje, ir kitoje šalyje sutampa.

Turima informacija apie pažymių procentinį pasiskirstymą (pažymių rašymo dažnį) Lietuvoje atskleidžia, kad pasiekimų vertinimo praktika net ir Lietuvoje nėra vienoda, pvz. viduriniame ugdyme metinių pažymių statistinis pasiskirstymas rodo pažymių infliaciją: dažniausiai rašomas pažymys yra aukščiausias teigiamas pažymys 10, visų kitų pažymių parašoma mažiau. Mokyklinių egzaminų pasiekimų vertinimo sistemoje, kurioje naudojama ta pati skalė, praktikoje labiau priartėjama prie normaliojo skirstinio, bet labiau linkstama prie žemesnių įvertinimų rašymo. Taigi, net ir toje pačioje mokinių grupėje, naudojant tą pačią vertinimo skalę, toje pačioje programoje, priklausomai nuo aplinkybių, pasiekiami skirtingi rezultatai.

Toks pat nenuoseklumas pastebimas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, nes įvertinimai neišvengiamai atspindi ne tik faktinį gebėjimų pasiskirstymą, kuris, esant pakankamai imčiai, turėtų atitikti normalųjį skirstinį, bet ir kontekstą (pvz. ar pasiekimų vertinimo procesas buvo kontroliuojamas išorinių ekspertų) bei dažnai ir susiformavusią tam tikrą pažymių rašymo kultūrą. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos situacija kontrastuoja su Nyderlandais, kuriuose, pagal turimą informaciją apie statistinį įvertinimų pasiskirstymą, labiau linkstama rašyti žemesnius įvertinimus. Tokiu būdu Lietuvoje metinių įvertinimų skalės įvertinimas 10 (dešimt) jį gaunančių asmenų procentu apima daugiau nei pusę patenkinamų įvertinimų Nyderlanduose skalės. Tai nėra įrodymas, kad Nyderlanduose besimokantys mokiniai mažiau gabūs nei Lietuvoje, bet taip atspindima skirtinga pažymių rašymo kultūra.

Procentinis pasiskirstymas yra vienintelis parametras, pagal kurį gali būti interpretuojamos pasiekimų vertinimo sistemos, pagrįstos norminiu vertinimu. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad patikimus rezultatus jos

duoda tik tuo atveju, jei tarpusavyje lyginamų subjektų imtis yra pakankamai didelė. Jei lyginama nedidelė dalis laikusiųjų, rezultatai, mokinių pasiekimų prasme, gali būti visiškai nepatikimi.

Taigi, svarstant pažymių pervedimą, reikėtų atsižvelgti ne tik į skalę, bet ir į procentinį pažymių pasiskirstymą, kuris labiau atspindi faktinę padėtį ir leidžia atsižvelgti į kontekstą. Šis parametras dažnai naudojamas ir laikomas gerąja praktika pervedant pažymius²¹. Visgi, jis reikalauja papildomos informacijos, kurią gali būti sunku gauti arba tokia informacija iš viso tam tikrose šalyse gali būti nerenkama. Taip pat informacijos interpretavimas gali užtrukti, nes ji gali skirtis priklausomai nuo studijų srities ar krypties (pažymių vertinimas humanitariniuose ir fiziniuose dalykuose skiriasi). Į visus šiuos faktorius reikėtų atsižvelgti numatant šio parametro taikymą.

Pažymių rašymo dažnio parametras suteikia tam tikrą pridėtinę vertę pervedant pažymius, nes leidžia atsižvelgti į skirtingas vertinimo kultūras ir vienintelis suteikia galimybę pvesti pažymius tarp norminės ir kriterinės vertinimo sistemų. Visgi, formuluojant pažymių pervedimo metodiką ir taikant šį parametras reikėtų nuspręsti kaip gali būti sprendžiamos aukščiau išvardytos, šio parametro taikymą apsunkinančios aplinkybės.

Jei pervedant pažymius atsižvelgiama į procentinį pasiskirstymą, žymiai pagerinama pažymių pervedimo kokybė bei išsprendžiama viena iš aukščiau minėtų – skirtingų pažymių rašymo kultūrų problema, tačiau lieka neišspręsta palyginimo tarp iš principo lygiaverčių, bet skirtingo sudėtingumo programų problema. Pavyzdžiui imkime dvi pirmos pakopos informacinių technologijų programas, kuriose įvertinimai tolygiai pasiskirsto pagal normalųjį skirstinį, tačiau viena iš šių programų siūloma institucijos, kurioje selektyvumas yra labai didelis ir į šią programą patenka 10 procentų geriausiai baigusiųjų vidurinio ugdymo programas, o kita – institucijoje, turinčioje atvirą priėmimo (*open admissions*) sistemą. Tokiu atveju net ir procentinis pasiskirstymas negali atspindėti tapataus pasiekimų lygmens, nes vienu atveju pagal normalųjį skirstinį yra išdėliojami geriausius pasiekimus turėję mokiniai, o kitu atveju – visas mokinių spektras (nuo gambiausių iki tų, kuriems sekėsi sunkiausiai). Tokia pati problema išlieka ir interpretuojant įvertinimus baigusių prestižines, sudėtingas programas, pvz. Tarptautinio bakalaureato programą.

Ši problema tradiciškai gali būti sprendžiama detalai lyginant programas, egzaminų užduotis, kas reikalauja daug laiko, išteklių bei atitinkamų dalyko kompetencijų. Tai – pakankamai didelė kliūtis mobilumu ir nėra laikoma gerąja praktika, todėl gali būti taikoma tik išskirtiniais, retais atvejais. Visgi, iš dalies šią problemą galėtų padėti išspręsti kokybinių kriterijų interpretavimas. Tai leistų ne grįžti atgal į detalią programos analizę, bet susidaryti pakankamai objektyvią nuomonę apie programos siekinius ir jų sąryšį su atitinkamu įvertinimu.

Natūralu, kad kaip ir daugelyje šalių, Lietuvoje detalesni kokybiniai vertinimo kriterijai arba nėra reglamentuojami (palikta nuspręsti konkrečioms institucijoms), arba yra aprašomi konkrečiai sričiai ir (ar) disciplinai, pvz. dalyko bendrosiose programose. Nėra kokybiško centralizuoto kokybinių kriterijų atitikimo įvertinimui aprašymo. Viduriniame ugdyme kokybinių kriterijų atitikimas (taip pat ir mokymosi rezultatų) ir atitinkamas įvertinimas yra susieti ir pakankamai aiškiai bei detalai aprašyti, todėl, esant tokiai pačiai situacijai kitoje šalyje (Pietų Afrikos Respublikos pavyzdys priede Nr. 1), gali būti lyginami su atitinkamais aprašymais kitose šalyse.

²¹ Šiuo principu paremta siūloma įvertinimų interpretavimo sistema ECTS naudotojo vadove

Taigi, tinkamiausias ir teisingiausias pažymių pervedimo būdas – atsižvelgti į mokymosi rezultatus. Tuomet, be jokių matematinių perskaičiavimų galima parašyti atitinkamą, tuos pačius mokymosi rezultatus atspindintį, įvertinimą kitoje sistemoje. Visgi, šio metodo pritaikomumas yra pakankamai ribotas:

- ne visos šalys yra susiejusios pasiekimų vertinimo sistemą su mokymosi rezultatais;
- ne visada mokymosi rezultatai aprašyti kokybiškai ir pakankamai detaliai;
- gali būti interpretuoti tik institucijoje, kurios turi atitinkamų sričių ekspertus;
- kt.

Taigi, pažymių pervedimo praktikoje neišvengtinai ir dokumentuose gerąja praktika įvardijamas palyginimas pagal procentinį pažymių pasiskirstymą, o, nesant pakankamai informacijos, ir palyginimas apsiribojantis skalės interpretavimu.

Išnagrinėjus pasiekimų vertinimo sistemų parametrus ir jų pritaikymo galimybes pažymių pervedime, reikalinga detalesnė esamos pažymių pervedimo praktikos Lietuvoje ir užsienyje, apimančios ir organizavimą ir metodiką, taikymas. Kaip matyti, pažymių pervedimo organizavimas ir atitinkamų parametrų taikymas yra abipusiai susiję. Tai leis patikrinti padarytų išvadų patikimumą ir gerosios praktikos taikymo galimybes bei galimų, išskylančių problemų sprendimą. Taip pat padės kitų šalių kontekste identifikuoti Lietuvoje taikymų pažymių pervedimo sistemų silpnybes, stiprybes ir pagrindines tobulinimo kryptis.

6. Pažymių pervedimas Lietuvoje

Lietuvoje taikomas ir centralizuotas, ir decentralizuotas pažymių pervedimo modelis. Dabartinėje sistemoje centralizuotas modelis taikomas dviem atvejais: a) kai valstybė pažymių pervedimą laiko labai svarbiu ir pažymių pervedimas apima skales, kurios, tam tikra prasme, yra integruotos į mūsų sistemą; b) kai stojama į daugelį aukštųjų mokyklų per bendrąjį priėmimą. Decentralizuotas pažymių modelis taikomas visais kitais atvejais. Taigi, pažymių pervedimo procese dalyvauja pakankamai daug institucijų. Pažymėtina, kad šiuo metu nėra apibendrinančių gairių, rekomendacijų, kuriose būtų užtikrinama, kad pažymių pervedimą reglamentuojančios ir atliekančios institucijos laikytųsi tų pačių principinių nuostatų.

Modelis	Atvejai, kai yra taikomas	Reglamentuojanti institucija	Atitikmenis įrašanti institucija
Centralizuotas	Tarptautinio bakalaureato pažymių pervedimas	Švietimo ir mokslo ministerija	LAMA BPO darbuotojai arba aukštoji mokykla
	Tarptautinių užsienio kalbų egzaminų įvertinimų pervedimas	Švietimo ir mokslo ministerija	
	Vidurinio ugdymo pažymių pervedimas, stojantiems bendrojo priėmimo metu	Studijų kokybės vertinimo centras	
Decentralizuotas	Baigta programos dalis	Mokykla, kuri atlieka pripažinimą	
	Stojama ne bendrojo priėmimo metu į pirmos pakopos studijas	Pasirinkta aukštoji mokykla	
	Stojama į antros ar trečios pakopos studijas		

Centralizuotai atliekamas pažymių pervedimas

1. Atvejai, kuriuos reglamentuoja Švietimo ir mokslo ministerija.

Pagal susiklosčiusią praktiką, yra tam tikri atvejai, kai kitos sistemos pažymių atitikmenis reglamentuoja Švietimo ir mokslo ministerija. Šie atvejai, susiję su šalyje svarbiais laikomais atvejais, kurie, tam tikra prasme, yra inkorporuojami į mūsų sistemą. Šiuo metu tokie atvejai yra du: Tarptautinio bakalaureato diplomo programos, kuri yra siūloma ir Lietuvos mokyklose, įvertinimai bei Tarptautinių užsienio kalbų egzaminų įvertinimai²², kurie stojant gali atstoti valstybinio užsienio kalbos egzamino įvertinimą.

Šiais atvejais Švietimo ir mokslo ministerija pažymių atitikmenis tvirtina ministro įsakymu, o atitikmenis konkrečiu atveju surašo LAMA BPO ar aukštųjų mokyklų darbuotojai. Pažymių pervedimo metodika abiem atvejais Švietimo ir mokslo ministro įsakyme nebuvo reglamentuota. Visgi, pagal turimą informaciją, abiem atvejais, nustatant pažymių atitikmenis, buvo naudojami ir kokybiniai, ir kiekybiniai parametrai. Abiem atvejais buvo taikytas ir, tam tikra prasme, už pripažinimo ribų išeinantis programų ir egzaminų palyginimas, kuris leido pasiekti didesnio tikslumo. Pavyzdžiui, pervedant tarptautinių kalbų egzaminų pažymius buvo kreiptasi į tarptautinius užsienio kalbų egzaminus organizuojančias institucijas, išnagrinėti jų pateikti testai; tuomet išnagrinėti tų pačių moksleivių tarptautinių kalbų egzaminų rezultatai ir Lietuvos valstybinių užsienio kalbų rezultatai. Išanalizavus šiuos duomenis buvo padarytos išvados ir nustatyti atitikmenys.

Šiuo atveju galima sakyti, kad pažymių pervedimas pakankamai tikslus ir galima teigti, kad nustatyti atitikmenys atspindi panašų pasiekimų lygmenį. Visgi, šis metodas negali būti taikomas visais atvejais, nes tokia analizė užima labai daug laiko. Be to, iškyla pavojus, kad, besikeičiant programoms ar pažymių rašymo kultūrai, šie pokyčiai gali būti nepastebėti ir neatspindėti atitikmenyse.

2. Pažymių pervedimas, stojantiems bendrojo priėmimo metu į pirmosios pakopos ir veintisąsias studijų programas.

Šiuo metu pažymių pervedimą, kai stojama į valstybės finansuojamas pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas atlieka Studijų kokybės vertinimo centras. Studijų kokybės vertinimo centras pažymius pveda nuo 2003 m.: toks vaidmuo buvo nustatytas užsienio šalių institucijose išsilavinimą įgijusių asmenų konkuravimo dėl priėmimo į valstybės finansuojamas studijų vietas tvarkoje. Šiuo tikslu užsienio sistemoms priklausantys dalykai ir už juos gauti įvertinimai projektuojami į dalykus ir įvertinimus Lietuvos pasiekimų vertinimo sistemoje (dešimtbalėje ir šimtbalėje), kad būtų galima sudaryti konkursinį balą.

1993 – 2012 m. pažymiai Studijų kokybės vertinimo centre buvo pvedami vadovaujantis tiesiogiai proporcingu (tiesiniu) metodu. Nuo 2012 m. pažymiai pvedami remiantis statistiniu pažymių pasiskirstymu kilmės šalyje. Šis metodas yra objektyvesnis, tikslesnis. Jis taikomas šalims, teikiančioms pakankamai informacijos apie pažymių pasiskirstymą, pavyzdžiui Estija, Lenkija, Rusija. Tais atvejais, kai tokios informacijos nėra, pažymiai pvedami vadovaujantis tiesiogiai proporcingu (tiesiniu) metodu.

Studijų kokybės vertinimo centras pažymių pvedime taiko nuoseklią metodiką, kuri apibrėžta Kvalifikacijų, suteikiančių teisę į aukštąjį mokslą ir įgytų pagal užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų švietimo programas, dalykų atitikmenų nustatymo ir pažymių pvedimo taisyklėse, patvirtintose Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2012 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. V-46 (Žin., 2012, Nr. 58-2935). Minėtos

²² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396216

taisyklės kiekvienais metais yra peržiūrimos, peržiūrima ir pildoma surinkta informacija apie užsienio šalių pasiekimų vertinimo sistemas.

Decentralizuotai atliekamas pažymių pervedimas: aukštųjų mokyklų patirtis

Aukštosiose mokyklose atliekamas pažymių pervedimas nėra reglamentuotas centralizuotai, išskyrus minėtus atvejus, kai taikomas centralizuotas pažymių pervedimas. Lietuvos aukštosios mokyklos pažymių atitikmenų nustatymą atlieka priimdamos studentus į mokamas pirmos pakopos ir vientisąsias studijas, taip pat į antrosios pakopos studijas, bei dalines studijas.

Siekdamas surinkti informaciją apie pažymių pervedimą Lietuvoje veikiančiose aukštosiose mokyklose, Studijų kokybės vertinimo centras 2012 m. rudenį, apklausė 48 Lietuvoje veikiančias aukštąsias mokyklas. Klausimyną užpildė 33 aukštosios mokyklos iš 48, iš jų 16 kolegijų ir 17 universitetų. Dar dvi aukštosios mokyklos nurodė, kad pažymių pervedimo praktikos neturi. Apklausos rezultatai pateikiami šio dokumento priede Nr. 2.

Klausimynu siekta išsiaiškinti, ar Lietuvos aukštosios mokyklos kaupia informaciją, susijusią su pažymių atitikmenų nustatymu, remiasi įvairiais informacijos šaltiniais bei duomenų bazėmis, plėtoja bendradarbiavimą, turi pasirengusios vieningai taikomą metodiką ir pan.

Apklausos rezultatai atskleidžia šiuos pažymių pervedimo organizavimo aukštosiose mokyklose aspektus:

- didžiojoje dalyje institucijų pažymius pveda skirtingi padaliniai, tik ketvirtadalyje aukštųjų mokyklų pažymių pervedimas atliekamas centralizuotai;
- trečdalis (33 proc.) aukštųjų mokyklų neturi nustatytos tvarkos (metodikos) pažymių pervedimui;
- beveik visos aukštosios mokyklos (94 proc.) neturi kitokių priemonių vieningos pažymių pervedimo praktikos užtikrinimui;
- mažai aukštųjų mokyklų (44 proc.) kaupia informaciją apie užsienio šalyse naudojamas vertinimo sistemas; įprastai informacijos kaupimas daugiau apsiriboja jos rinkimu ir saugojimu. Tik kelios aukštosios mokyklos nurodė sistemines sukauptą informaciją.

Taip pat, pagal apklausos rezultatus, aukštosiose mokyklose ne visais atvejais gali būti užtikrinamas pagal galimybes teisingas pažymių pervedimas/interpretavimas, ne visais atvejais gerai žinomas kitos šalies kontekstas:

- didesnė dalis (56 proc.) aukštųjų mokyklų nekaupia informacijos apie užsienio šalyse vartojamas vertinimo sistemas;
- nustatant atitikmenis daugiausia atsižvelgiama į žodinius vertinimo sistemos aprašymus, o žymiai mažiau – į statistinį pažymių pasiskirstymą ir pan.;
- informaciniai šaltiniai naudojami nepakankamai;
- pvedant pažymius mažai atsižvelgiama į vertinimo sistemos tipą (norminis, kriterinis, mišrus);
- trūksta platesnio konsultavimosi, bendradarbiavimo už savo institucijos ir (ar) savo šalies institucijų ribų;
- aukštosios mokyklos, nors nurodo ne dažnai naudojamą tiesinį (lygių intervalų) pažymių pervedimo metodą, pažymius pveda remdamosi turima skurdžia informacija būtent šiuo metodu.

Decentralizuotas pažymių pervedimo modelis, kaip ir tikėtasi, rodo labai įvairių pažymių pervedimo praktiką organizacine ir metodine prasme. Ši praktika priklauso nuo daugelio faktorių: nuo individualios aukštosios mokyklos tarptautiškumo patirties, turimų užsienio studentų skaičiaus ir nuo administracinės aukštosios mokyklos tradicijos. Kai kuriose institucijose, pagal apklausos metu pateiktus atsakymus, jau dabar yra vadovaujama geraisiais pažymių pervedimo principais ir suvokiama švietimo sistemų įvairovė bei konteksto svarba. Kitoms aukštosioms mokykloms šioje srityje dar trūksta patirties. Pažymėtina, kad labiausiai paplitęs pažymių pervedimo parametras yra įvertinimo paaiškinimas žodžiu, kuris nėra nei pakankamai tikslus, nei pakankamai detalus, kad įgalintų sėkmingą pažymių pervedimą.

7. Pažymių pervedimas užsienyje

Kaip ir Lietuvoje, kitose šalyse kiekviena aukštoji mokykla pažymių pervedimą savo tikslams atlieka pati, bet kai kuriose šalyse tam tikrais atvejais, yra įgyvendinamas ir centralizuotas pažymių pervedimo modelis. Šiai analizei ir nagrinėta tų šalių, kuriose taikomas centralizuotas pažymių pervedimo modelis, praktika.

Informacija apie užsienio šalyse taikomas pažymių pervedimo praktikas gauta apklausų, vykdytų ENIC/NARIC tinkle, metu²³, susirašinėjimu su kai kuriomis iš šalių, Studijų kokybės vertinimo centro 2012 m. vykusių studijų vizitų į Daniją, Norvegiją ir Vokietiją metu gauta informacija bei viešai prieinamais informacijos šaltiniais.

Lentelėje pateikiami pavyzdžiai apie žinomus, aiškiai centralizuoto pobūdžio pažymių pervedimo atvejus užsienio šalyse. Neatmetama galimybė, kad ne visi atvejai yra žinomi ir net tada, kai nėra griežto centralizuoto reglamentavimo, yra atitinkamas rekomendacijas teikianti institucija, daranti pakankamai didelę įtaką šiam procesui, pvz. Jungtinės Karalystės NARIC centras, administruojantis duomenų bazę, kurioje teikiama informacija apie siūlomus pažymių atitikmenis.

Šalis	Reglamentuojanti ar rekomendacijas teikianti Institucija/Atliekanti institucija	Metodas	Išsilavinimo lygmuo
Albanija	ENIC/NARIC teikia rekomendacijas, pervedimą atlieka aukštosios mokyklos	Formulė, paremta tiesiniu pažymių pervedimu	visi
Danija	ENIC/NARIC teikia informacija ir lenteles	Statistinis pasiskirstymas ir tiesinis pervedimas, jei nėra informacijos apie statistinį pasiskirstymą	viduriniam išsilavinimui
	atlieka ENIC/NARIC		stojantiems į bendrojo priėmimo metu

²³ 2008 m. kovą Portugalijos vykdyta ENIC/NARIC tinklo narių apklausa, 2010 m. rugsėjo mėn. SKVC vykdyta ENIC/NARIC tinklo narių apklausa, 2011 m. gegužės mėn. Italijos ENIC/NARIC (CIMEA) vykdyta ENIC/NARIC tinklo narių apklausa bei jos pagrindu parengtas leidinys [Magna Cum Laude: A Worldwide Database of University Grading Systems](#)

Graikija	ENIC/NARIC	Formulė, paremta tiesiniu pažymių pervedimu	aukštajam mokslui
Gruzija	ENIC/NARIC	Formulė, paremta tiesiniu pažymių pervedimu	nėra informacijos
Ispanija	ENIC/NARIC	Tiesinis pervedimas, bet planuojama ateityje atsižvelgti į statistinį pasiskirstymą	Aukštojo mokslo kvalifikacijos
Izraelis	nėra informacijos	nėra informacijos	Aukštojo mokslo kvalifikacijų bendras vidurkis, siekiant nustatyti algą viešajame sektoriuje
Nyderlandai	ENIC/NARIC centras	Statistinis pasiskirstymas, jei nėra informacijos apie statistinį pasiskirstymą, klasifikuojama į žemiausių lygį	Siekiantiems stoti į konkurencingas programas (mediciną)
Norvegija	Norwegian Universities and Colleges Admission Service (NUCAS), koordinuojanti bendrąjį priėmimą Norvegijoje	Statistinis pasiskirstymas ir tiesinis pervedimas (formulė (aukščiausias teigiamas, žemiausias teigiamas ir tarp jų esantys pažymiai)), jei nėra informacijos apie statistinį pasiskirstymą	Viduriniam išsilavinimui, stojant bendrojo priėmimo metu
Portugalija	Portugalijos ENIC/NARIC centras	nėra informacijos	Aukštojo mokslo kvalifikacijoms, pervedamas bendras vidurkis (laipsnio klasifikacija)
Švedija	Atlieka Swedish Agency for Higher Education Services (VHS) koordinuojanti bendrąjį priėmimą Švedijoje, bet reglamentuoja, kaip tai turėtų būti atliekama –	Naudojamos įvairios formulės (bendra arba specialios, priklausomai nuo nacionalinio konteksto), bet atsižvelgiama į procentinį pažymių	Viduriniam išsilavinimui

	Švedų ENIC/NARIC	pasiskirstymą	
Šveicarija	ENIC/NARIC centras teikia rekomendacijas	nėra informacijos	Aukštojo mokslo kvalifikacijų – profesiniams tikslams
Vokietija	Aukštosios mokyklos, bet naudojasi ENIC/NARIC sukurta formule bei teikiama informacija	Tiesinis pervedimas (Bavarijos formulė)	Viduriniam ir aukštajam mokslui

Šalis	Pažymių pervedimui naudojama formulė
Albanija	<p>Way 2. $A = \frac{A_{max} - A_{failabs}}{P_{max} - P_{failabs}} (P - P_{failabs})$</p> <p>$P_{max} - P_{failabs}$</p> <p><u>Afailabs</u> is the absolute fail mark – 0 grade, thus considering a certain grade in its full range. For instance, the grade 25 in Italy is not considered in the range of 18-30 which are the passable marks, but within the range of 0-30, thus considering the value of the grade in kind of absolute terms.</p>
Graikija ²⁴	<p>Converted grade = $5 + 5 * (X - min) / (max - min)$</p> <p>where: X is the grade to be converted, min = minimum pass mark in the foreign grading system; max = maximum mark in the foreign grading system.</p>
Gruzija	$y = \frac{G_{max} - x}{G_{max} - G_{min}} x G_{gmin} + \frac{x - G_{min}}{G_{max} - G_{min}} x G_{gmax}$ <p>G_{max} – is a maximum grade according to the grade system in foreign country G_{min} – is a minimum positive grade according to the grade system in foreign country G_{gmax} – is a maximum grade according to the grade system in Georgia G_{gmin} – is a minimum positive grade according to the grade system in Georgia</p> <p>x – the grade earned in foreign country y – is a converted grade</p>
Danija	Tiesinė pervedimo formulė paremta aukščiausiu teigiamu įvertinimu, žemiausiu teigiamu įvertinimu ir bendru įvertinimų skaičiumi tarp jų.

²⁴ Pervedama į sistemą nuo 10 iki 5

Vokietija	$Y = 1 + 3 \frac{N_{\max} - Nd}{N_{\max} - N_{\min}}$
	<p>where,</p> <p>X is the converted grade</p> <p>N_{\max} is the highest value attributed to a grade according to the evaluation proposal of the ZAB³;</p> <p>N_{\min} is the lowest value attributed to a grade according to the evaluation proposal of the ZAB;</p> <p>Nd is the average mark in the grading system of origin.</p>

Kaip matyti pateiktoje lentelėje, centralizuotai pažymių pervedimas atliekamas kai konkuruojama dėl valstybės finansuojamų vietų bendrojo priėmimo metu arba kitais atvejais – siekiant užtikrinti pažymių pervedimo praktikos nuoseklumą. Dažnai centralizuotai atliekamas pažymių pervedimas yra rekomendacinio-informacinio pobūdžio, t.y. pagalba institucijoms, neturinčioms pakankamai informacijos ar patirties pažymių pervedime. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, kaip ir Lietuvoje, gali skirtis reglamentuojanti (metodiką, principus ir atitikmenis nustatanti) ir vykdomi (t.y. pažymių pervedimą konkrečiu atveju) atliekanti institucija. Dažnai pasitaikanti atitikmenų pateikimo forma – šalių atitikmenų lentelės, kurios leidžia individualiom aukštosios mokykloms lengvai rasti reikiamą informaciją ir pritaikyti ją individualaus kandidato atvejui.

8. Išvados ir siūlymai pažymių pervedimo modeliui

Dėl pažymių pervedimo principų

Atlikus analizę, kaip geroji pažymių pervedimo praktika identifikuoti:

1. pažymių pervedimas remiantis mokymosi rezultatais ir
2. pažymių pervedimas remiantis pažymių rašymo dažniu.

Šie būdai leidžia atsižvelgti į kilmės šalies pasiekimų vertinimo kontekstą ir pažymių rašymo kultūrą. Visgi, pripažįstama, kad pažymių pervedimo pagal minėtus parametrus pritaikomumas turi ribojimų, todėl turėtų būti numatytas ir pažymių pervedimas remiantis kitais parametrais ar jų kombinacija.

Pažymių pervedimą, remiantis mokymosi rezultatais rekomenduojama atlikti, kai:

- pasiekimų vertinimas yra aiškiai ir kokybiškai susietas su mokymosi rezultatais abiejose sistemose;
- pažymių pervedimą atliekanti institucija turi to dalyko specialistų, kurie gali tinkamai interpretuoti informaciją.

Pažymių pervedimą, remiantis pažymių rašymo dažniu, rekomenduojama atlikti, kai:

- ir vienoje, ir kitoje sistemoje turima informacija apie procentinį pažymių pasiskirstymą;
- turima informacija apie pažymių pervedimą atspindi tinkamą segmentą ir yra tinkamos imties.

Kai nėra galimybių pažymių pervedimą atlikti remiantis mokymosi rezultatais ar pažymių rašymo dažniu, rekomenduojama pažymių pervedimą atlikti tiesiniu būdu, t.y. lyginant skales (patenkinamų įvertinimų skaičių ir individualaus įvertinimo vieta joje). Atliekant tiesinį pažymių pervedimą, galima atsižvelgti ir į kitus kokybinius ar kiekybinius skalės faktorius ir pagal tai koreguoti teisinio pervedimo rezultatą.

Nerekomenduojama pažymių pervedimą atlikti remiantis vien tik:

- skaitinio ar raidinio įvertinimo paaiškinimu žodžiu;
- kiekybine ar kokybine atitikimo kriterijams (standartui) išraiška (išskyrus tuos atvejus, kai iš anksto yra turima informacija apie kriterijų ar standartą bei jo atitiktį Lietuvoje keliamiems kriterijams ir standartams).

Dėl pažymių pervedimo sistemos Lietuvoje

Lietuvoje pažymių pervedimas, priklausomai nuo siekiamo tikslo, atliekamas centralizuotai (Šveitimo ir mokslo ministerija bei SKVC) ir (arba) decentralizuotai (švietimo įstaigų):

- Centralizuotas pažymių pervedimo modelis užtikrina nuoseklią pažymių pervedimo praktiką, skaidrumą, informacijos kaupimą ir valdymą vienose rankose, bet yra mažiau lankstus kokybinių parametru panaudojimo prasme; taip pat šiuo metu nėra numatytas mokyklų dalyvavimas rengiant ir tvirtinant tokio pervedimo metodikas ir principus, nors jos yra vienos iš tiesioginių šios paslaugos gavėjų.
- Decentralizuotu pažymių pervedimu užtikrinama mokyklų autonomija, platesnės galimybės panaudoti kokybinius parametrus, bet ne visada įgyvendinama nuosekli praktika, dažnai jaučiamas informacijos trūkumas.

Siūlymai pažymių pervedimo modeliui Lietuvoje

Siūlymai pažymių pervedimo sistemai:

Nors įprastesnis pažymių pervedimo sistemos modelis yra decentralizuotas, t.y., kai kiekviena institucija atlieka pažymių pervedimą savo reikmėms, Lietuvoje, kaip ir daugelyje šalių, kuriose organizuojamas bendras priėmimas į aukštąsias mokyklas, neišvengiamas ir tam tikro lygmens pažymių pervedimo sistemos centralizavimas. Visgi, esama centralizuota ir decentralizuota pažymių pervedimo sistema yra tobulintina.

Siūlymai centralizuotam pažymių pervedimui:

- Siūloma labiau įtraukti mokyklas į centralizuotą pažymių pervedimą, kad jos galėtų dalyvauti principų formavime, jie joms būtų žinomi ir priimtini, t.y. visi centralizuoto pažymių pervedimo aspektai neturėtų būti patikėti individualiai institucijai, bet jis turėtų būti atliekamas kolegialiai, pasiekus tarpinstitucinį susitarimą.
- Kaip ir iki šiol, atvejai, kai, nepriklausomai nuo siekiamo tikslo²⁵, valstybė centralizuotai reglamentuoja pažymių atitikmenis turėtų būti retos išimtys taikomos tik būtiniais atvejais, pvz. Tarptautinio bakalaureato atveju. Tai neužtikrina sistemos lankstumo ir neleidžia mokykloms, kurios gali atsižvelgti į platesnį parametru spektrą ir lanksčiai reaguoti į pokyčius, pačioms priimti sprendimus dėl pažymių pervedimo. Jei įmanoma, valstybės siūlomi atitikmenys turėtų būti rekomendacinio pobūdžio.
- Studijų kokybės vertinimo centras turėtų labiau viešinti ir dalintis turima surinkta informacija ir siūlomais pažymių atitikmenimis, kad būtų užtikrinamas skaidrumas ir būtų suteiktas įrankis decentralizuotai pažymių pervedimą atliekančioms institucijoms.

Siūlymai decentralizuotam pažymių pervedimui:

²⁵ T.y., nepriklausomai nuo to, ar asmuo stoja per bendrąjį priėmimą, ar kreipiasi į individualią instituciją.

- institucijos, siekdamos užtikrinti nuoseklesnius pažymių pervedimo metodus, institucijos, o ne atskirtų jos padalinių lygmeniu turėtų turėti apibrėžtą metodiką ir įdiegti centralizuotą pažymių pervedimo proceso valdymą;
- institucijos savos sprendimus turėtų grįsti išsamesne informacija ir patikimais informacijos šaltiniais.

Siūlymai pažymių pervedimo principams

Analizės metu buvo nustatyti tinkamiausi pažymių pervedimo būdai ir jų panaudojimo galimybės. Analizė taip pat parodė, kad yra tiesioginis ryšys tarp pažymių pervedimo sistemos (t.y. ar jis atliekamas centralizuotai ar decentralizuotai) ir galimų pažymių pervedimo būdų. Atsižvelgus į analizės rezultatus, siūlomi šie pažymių pervedimo principai:

- Kai centralizuotai interpretuojama pasiekimų vertinimo sistema, kuri valstybės laikoma strategiškai svarbia ar net iš dalies yra inkorporuojama į mūsų sistemą, didžiausias dėmesys turėtų būti teikiamas į mokymosi rezultatų ir kitos kokybinės informacijos (standartų, programų ir kita) analizę, nes tai suteikia galimybę pasiekti tiksliausių rezultatų.
- Kai centralizuotai interpretuojamos daug pasiekimų vertinimo sistemų, didžiąją dalimi galimas tik kiekybinių kriterijų interpretavimas, nes nėra galimybių tinkamai interpretuoti kokybinių kriterijus. Kai yra pakankamai informacijos pervedimas turėtų būti atliekamas, remiantis pažymių rašymo dažniu, kai nėra informacijos arba ji nėra tinkama – tiesiniu skalės interpretavimu.
- Kai pažymių pervedimas atliekamas decentralizuotai, pažymių pervedimui galima taikyti ir kiekybinių, ir kokybinių kriterijų interpretavimą. T.y., kaip ir centralizuotai interpretuojant daug pasiekimų vertinimo sistemų, riekėtų atsižvelgti į pažymių rašymo dažnį arba atlikti pervedimą, interpretuojant skalę, bet neatmetama galimybė, kad, kai kuriais atvejais minėtų kiekybinių kriterijų interpretavimą gali pakoreguoti ar net pakeisti mokymosi rezultatų interpretavimas.

Pietų Afrikos Respublikos pasiekimų vertinimo sistema 12 klasės matematikos dalykui²⁶

6	80%-100% Outstanding	<p>the learner with outstanding achievement can:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ think creatively and laterally on a broad range of complex mathematical concepts; ■ communicate solutions effectively, thoroughly and concisely, making use of appropriate symbols, equations, graphs and diagrams; ■ extend investigations, posing insightful questions; ■ synthesise across different outcomes and make connections with other subjects; ■ critically analyse and compare mathematical arguments and proofs; ■ demonstrate an understanding of proof in local axiomatic systems.
5	60%-79% Meritorious	<p>the learner with meritorious achievement can:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ display sound reasoning in multi-step problems; ■ prove or disprove self-formulated conjectures; ■ set up and solve mathematical models which are dependent on the use of functions and statistical techniques learned in this and lower grades; ■ detect errors in multi-step calculations and logical arguments; ■ solve multi-step non-routine problems.
4	50%-59% Satisfactory	<p>the learner with satisfactory achievement can:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ correctly apply the techniques, algorithms and formulae learned in this and lower grades; ■ solve multi-step routine problems with accuracy and purpose; ■ simplify difficult expressions and complete difficult calculations correctly; ■ solve equations; ■ make good estimates; ■ draw and interpret graphs and diagrams and investigate problem situations; ■ make connections across important mathematical ideas and provide justifying arguments for inferences; ■ detect errors in simple calculations and logical arguments.
3	40%-49% Adequate	<p>the learner with adequate achievement can:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ demonstrate understanding of the techniques, algorithms and formulae learned in this and lower grades to arrive at correct solutions to simple routine problems; ■ simplify basic expressions and complete numerical calculations correctly; ■ solve simple equations; ■ draw and interpret graphs and diagrams; ■ do investigations in a structured manner to arrive at conjectures.
2	30%-39% Partial	<p>the learner with partial achievement can:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ in a rote manner use the techniques, algorithms and formulae learned in this and lower grades; ■ partially simplify expressions and partially complete numerical calculations; ■ partially solve equations and simple problems; ■ draw and interpret simple graphs and diagrams; ■ do investigations in an unstructured, arbitrary manner.
1	0%-29%	<p>the learner with inadequate achievement can:</p>

²⁶ Paimta iš Pietų Afrikos Respublikos Švietimo departamento parengtų nacionalinių programos gairių matematikai:
<http://www.education.gov.za/LinkClick.aspx?fileticket=WbtQtdS0Azk=>

	<i>Inadequate</i>	<ul style="list-style-type: none">■ <i>in a rote manner use provided techniques, algorithms and formulae from this and lower grades to complete numerical calculations correctly;</i>■ <i>interpret simple diagrams and graphs;</i>■ <i>solve simple numerical problems.</i>
--	-------------------	--